

Ola Kadefors

Arkeologisk utredning av sträckan **Långasand–Eftra by** inför plane- rad dragning av vattenledning

Halland, Falkenbergs kommun, Eftra socken

Hallands Kulturhistoriska museum, Kulturmiljö Halland

Uppdragsverksamheten, Halmstad 2017

Arkeologisk utredning 2017

Framsida: Foto: Ola Kadefors (Fotonr. 2017-19-10).

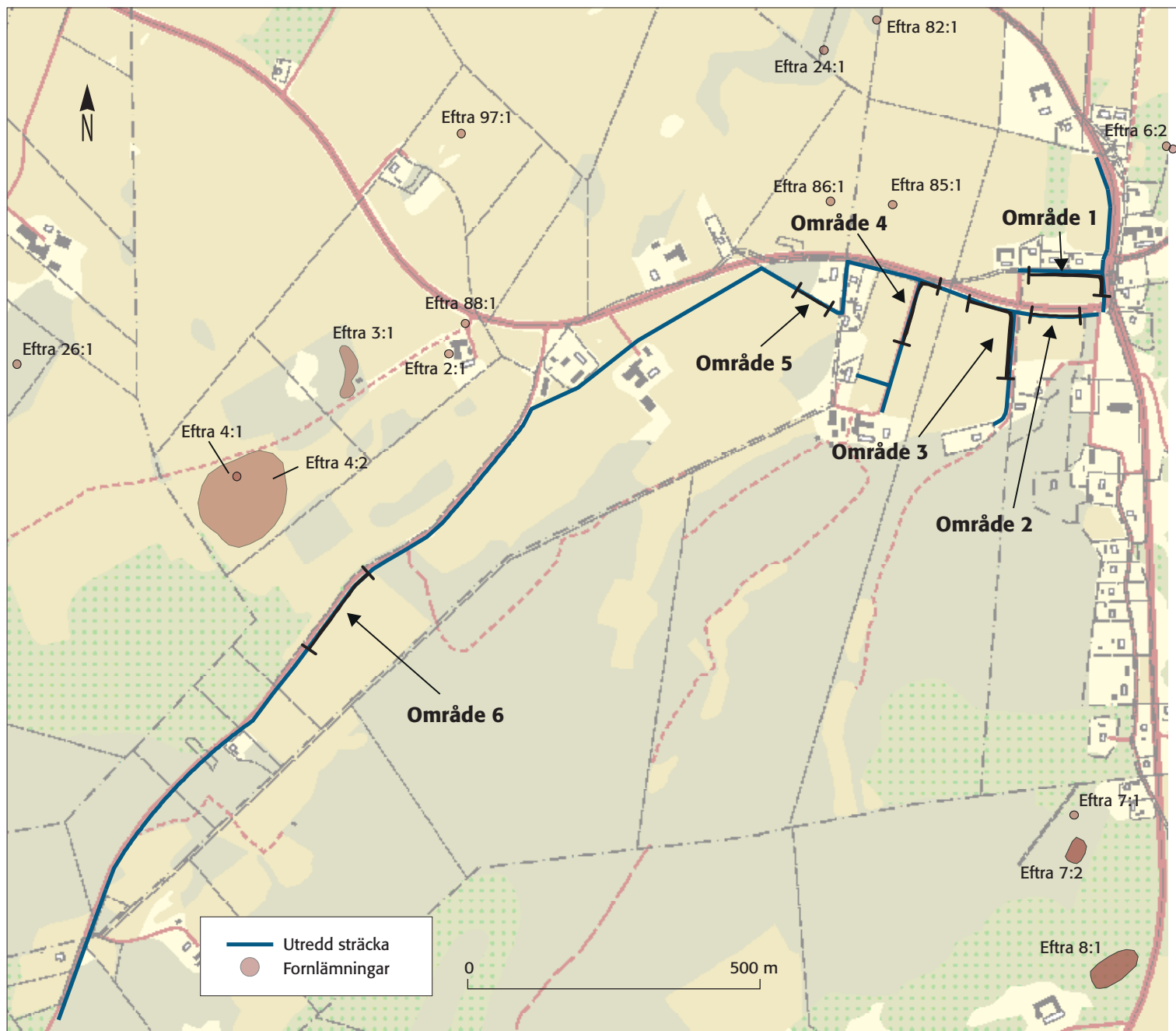
Layout: A. Andersson

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet

Ärende nr ms2006/02316

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Bakgrund.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö.....	5
Syfte och metod.....	6
Resultat.....	6
Område 1.....	7
Område 2.....	7
Område 3.....	9
Område 4.....	9
Område 5.....	9
Område 6.....	13
Övriga ytor.....	14
Åtgärdsförslag.....	15
Tekniska och administrativa uppgifter.....	16
Referenser.....	16

Figur 1. Undersökningsområdena samt närliggande fornlämningar. Skala 1:10 000.

SAMMANFATTNING

Vid den arkeologiska utredningen som utfördes inför en planerad vattenledning mellan Långasand och Eftra by, en sträcka på drygt 3800 meter, påträffades sex ytor som innehöll fornlämningar. Fornlämningarna var i samtliga fall av boplatsskara. Markmiljö var i undersökningsområdets östra del i huvudsak bestående av grusig sand. Det var också här som de flesta fornlämningarna påträffades. I den västra delen av området, särskilt sträckan utmed vägen mellan Risarp och Långasand, var markmiljön betydligt blötare och innehållet av lera betydligt större än i de östra delarna. Undantaget utgörs dock av sträckan där område 6 är beläget, där markmiljön temporärt övergår till grusig sand.

BAKGRUND

Med anledning av en planerad vattenledning från Långasand till Eftra by har Kulturmiljö Halland utfört en arkeologisk utredning av den planerade sträckningen. Den sträcka som var föremål för den arkeologiska utredningen hade en sammanlagd längd av drygt 3800 meter. Sträckan utreddes mellan den 20–24 mars under goda väderförhållande. Uppdragsgivare var VIVAB, Vatten & Miljö i Väst AB.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Utredningsområdet är beläget i huvudsak på den västra och norra sidan av Klockarberget som är det höjdparti utmed vars östra sida själva Eftra samhälle är beläget. Från Eftra by går utredningsområdet mot Risarp, varefter sträckningen följer vägen ner mot Långasand. I de norra och östra delarna av utredningsområdet utgjordes markmiljön av antingen åkermark eller betesmark i de östra delarna. I de södra delarna (den första västra kilometern av sträckningen) utgjordes området i huvudsak av skogsmark. I detta område fanns flera partier skogsbackar och även en bäckravin.

Om man analyserar fornlämningsbilden i närområdet till själva vattenledningen, i området drygt 300 meter runt den tänkta sträckningen för vattenledningen, finns 24 registrerade fornlämningar i FMIS (se tabell). Av dessa märks särskilt den förhållandevis stora

mängden av skålgropslokaler, framförallt i områdets norra del, som utgörs av totalt sex lokaler. Av dessa märks särskilt Sää Hallar (RAÄ 6:1), en häll som innehåller drygt 25 skålgropar. Vidare märks bland lämningarna fem färdvägar, vilket indikerar att området ingår i ett äldre färdvägstråk som går mellan Halmstad och Falkenberg. Ytterligare en intressant lämning i närområdet är Eftra högar (RAÄ 3:1), ett gravfält bestående av en hög och fyrastensättningar. Enligt Bexell skall där även funnit resta stenar (Bexell 1925:252). Värt att nämna är även två fyndsamlingar, där den ena utgörs av totalt sju flintskärar (RAÄ 86:1) och den andra av fjorton skedformade skrapor (RAÄ 85:1). Båda dessa fynd ger en stark indikator om att området varit i bruk under neolitisk tid.

Vattenledningen passerar även Eftra kyrka, där det enligt Bexell finns en pastoratsanteckning om att det redan år 1010 fanns en träkyrka, vilken senare blivit bränd under krigstid (Bexell 1925:249). Inga medeltida murverk finns kvar av någon äldre kyrkobyggnad. Däremot finns i kyrkan en medeltida dopfunt från sent 1100-tal eller tidigt 1200-tal (Nilsson 2009:367).

SYFTE OCH METOD

Syftet med utredningen var att finna under mark dolda fornlämningar som kunde komma att beröras av den planerade exploateringen. Sträckan undersöktes med totalt 104 utredningsschakt till en sammanlagd längd av en dryg kilometer. Dessa schakt grävdes med en skopa med en bredd på 1,4 meter och maskinen som användes var en hjulgående traktorgrävare.

Vid utredningen användes en GPS med nätverks-RTK för all inmätning och den digitala datan bearbetades i dokumentationssystemet Intrasis och i GIS-programmet ArcGIS.

RESULTAT

Huvuddelen av de 104 sökschakten drogs i åkermark, men i den södra delen av området drogs schakt även i skogsmark.

Totalt påträffades 159 anläggningar av förhistorisk karaktär. Dessa lämningar fanns i huvudsak inom totalt sex avgränsade områden. Områdena med fornlämningar redovisas nedan var för sig.

Anläggningstyp	Antal
Grop	18
Härd	9
Ränna	6
Stolphål	126
Totalt	159

Tabell 1. Samtliga förhistoriska anläggningar inom alla områden

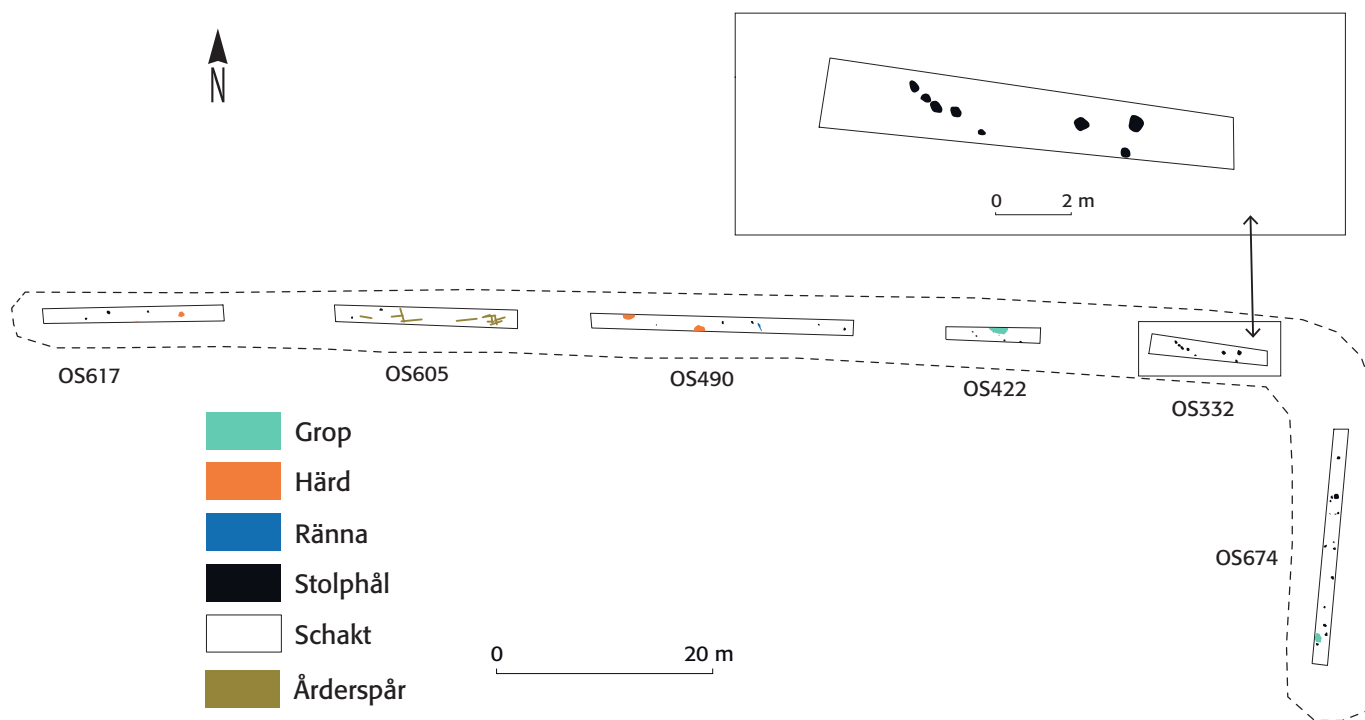
Figur 2. Östra delen av undersökningsområdet med område 1–5. Skala 1:3000.

Område 1

Område 1 är beläget i åkermark/vall drygt 180 meter norr om Eftra kyrka, på den västra sidan om Kustvägen och på norra sidan om vägen mot Risarp. Matjordslaget inom område 1 var mellan 0,4–0,6 meter och alven i schakten utgjordes av gul grusig sand. Totalt grävdes sex schakt med en sammanlagd yta av 144 m². Inom dessa schakt påträffades 3 gropar, 4 hårdar, 1 ränna och 39 stolphål. Noteras kan även att det fanns en tydlig stolphålsrad i schaktet OS332, vilket möjligen kan vara delen av en vägg till ett stolpbyggt hus. Anläggningarna inom område 1 bedömdes som humösa till sin karaktär. Detta kan antyda att anläggningarna är förhållandevis unga och möjligen härstammar från den senare delen av järnåldern eller från medeltiden. Vid sidan om anläggningarna påträffades också åderspår i schaktet OS605. Utöver anläggningarna påträffades en slagen flinta.

Område 2

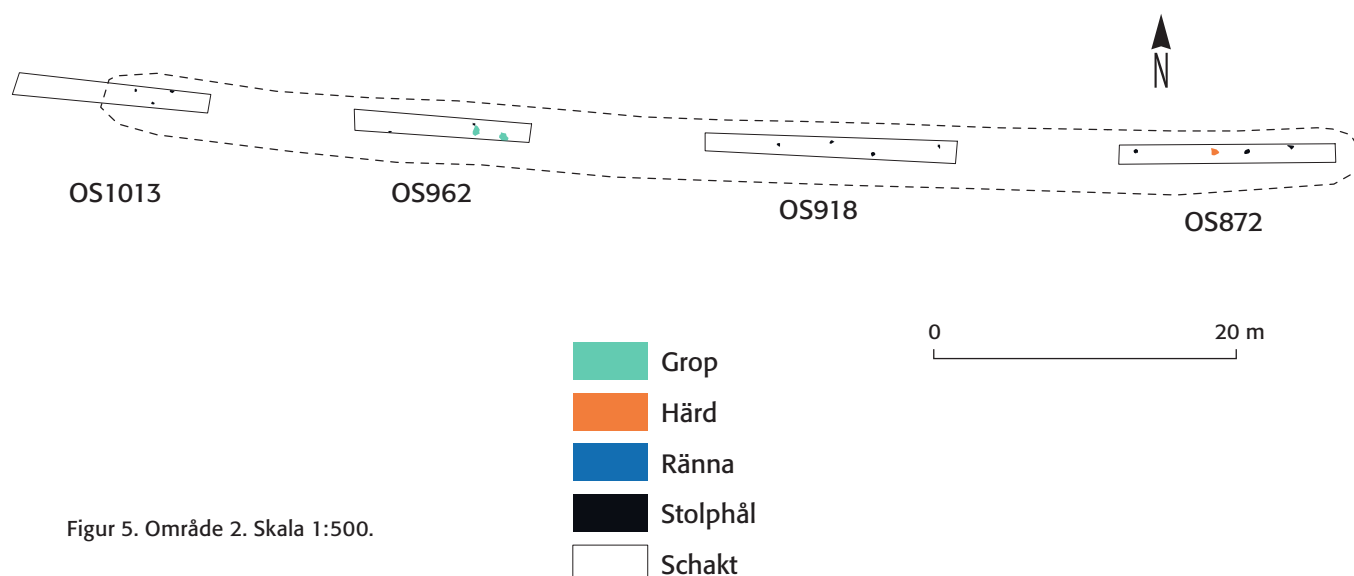
Område 2 är beläget i flack åkermark och har ett matjordslager på mellan 0,6–1,0 meter. Alven består av grusig gul sand. Totalt grävdes fyra schakt inom område 2 med en sammanlagd yta av 73 m². Inom detta område påträffades en hård, två gropar och tolv stolphål av

Figur 3. Område 1. Skala 1:700.

Figur 4. Från vänster; stolphålen i OS332 (Fotonr. 2017-19-35), en av groparna i OS674 (Fotonr. 2017-19-33) samt årderspår i OS605 (Fotonr. 2017-19-38). Foto: Ola Kadefors.

Figur 5. Område 2. Skala 1:500.

förhistorisk karaktär. Till skillnad från anläggningarna inom område 1 är anläggningarna inom område 2 av en äldre karaktär då de är något mer urlakade. Inga fynd påträffades.

Område 3

Område 3 är beläget i åkermark såväl i plan mark som i en svag nordsluttning. I den södra delen av området, i den del av området som är svagt sluttande, är matjordslagret mellan 0,3–0,4 meter tjockt, medan den norra delen av området har ett 0,7–1,0 meters tjockt matjordslager invid landsvägen. Alven består av grusig gul sand med ett visst innehåll av knytnävsstor sten. Totalt grävdes åtta schakt inom område 3 med en sammanlagd yta av 150 m². Inom detta område påträffades 4 gropar och 25 stolphål av förhistorisk karaktär. Koncentrationen av anläggningar är som störst i schaktet OS1100. Tre flintor påträffades.

Område 4

Område 4 är beläget i åkermark i såväl en nordsluttning som på flack åkermark. Matjordslagret är i den södra delen mellan 0,3–0,4 meter tjockt, medan den norra delen av området har ett 0,7–1,0 meters tjockt matjordslager utmed landsvägen. Alven består av grusig gul sand med ett visst innehåll av knytnävsstor sten. Totalt grävdes fem schakt inom område 4 med en sammanlagd yta av 108 m². Inom detta område påträffades 1 härd, 1 ränna, 4 gropar och 17 stolphål av förhistorisk karaktär. Härdarna innehöll skörbränd sten. Den huvudsakliga koncentrationen av anläggningar fanns i schaktet OS1454 utmed landsvägen. Inga fynd påträffades.

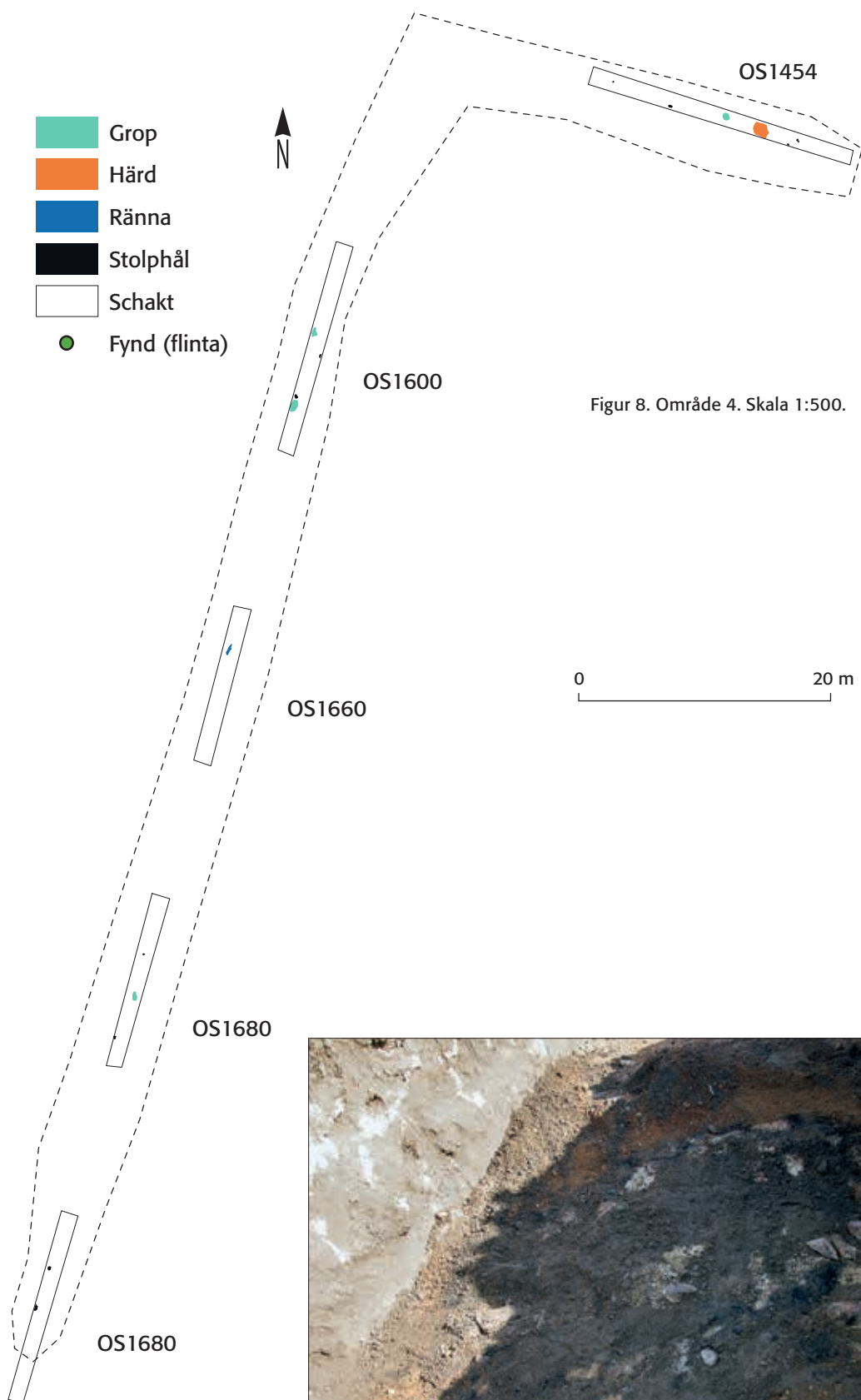
Område 5

Område 5 är beläget i åkermark i en svag västsluttning. Matjordslagret är mellan 0,3–0,4 meter tjockt och alven består av grusig gul sand. Totalt grävdes tre schakt inom område 5

Figur 6. Område 3. Skala 1:800.

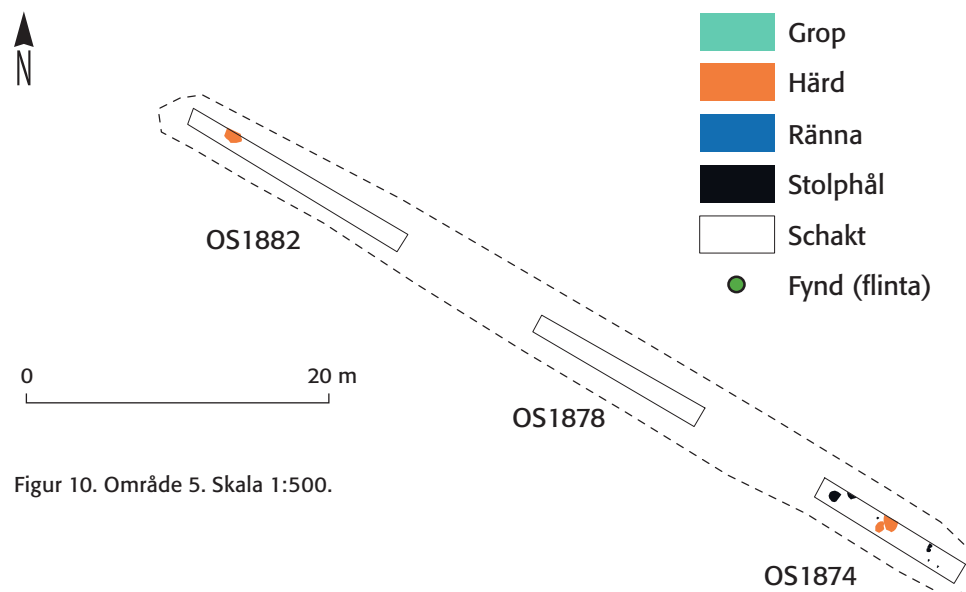

Figur 7. Stolphål i OS1100 (överst), (Fotonr. 2017-19-01) samt härden i OS1435 (Fotonr. 2017-19-21) Foto: Ola Kadefors.

Figur 9. Härd i OS1454. (Fotnr. 2017-19-24) Foto: Ola Kadefors.

Figur 10. Område 5. Skala 1:500.

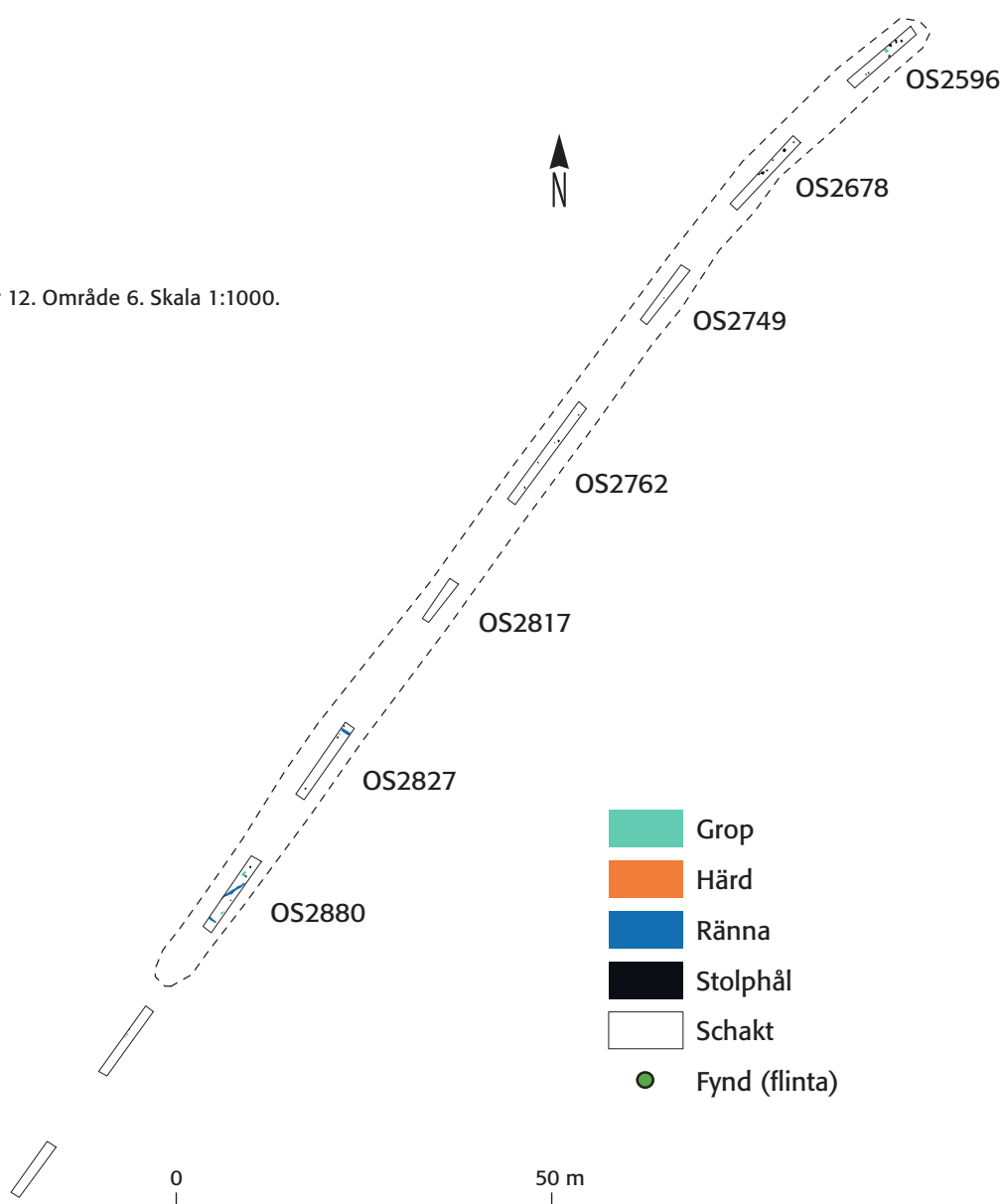
Figur 11. Anläggningar i OS1874.
(Fotonr. 2017-19-20). Foto: Ola Kadefors.

med en sammanlagd yta av 52 m². Inom detta område påträffades tre härdar och sju stolphål av förhistorisk karaktär. Anläggningarna koncentrerades till OS1874 i områdets östra del. Härdarna innehöll rikligt med skörbränd sten. Inga fynd påträffades.

Område 6

Område 6 är beläget i åkermark. Matjordslagret är drygt 0,2 meter tjockt och alven utgörs av grusig gulröd sand. Område 6 ligger utmed en svag förhöjning i landskapet där markmiljön övergår till sand och grus, till skillnad mot ytorna norr och söder om område 6 där marken är lerig och våt. Totalt grävdes inom området sju schakt med en sammanlagd yta av 105 m². Inom ytan påträffades totalt 32 anläggningar av förhistorisk karaktär, 3 rännor, 4 gropar och 25 stolphål. Bland anläggningarna finns rännor som möjligen kan vara rester av diken men som dock ger intryck av att vara av äldre (förhistorisk) karaktär. Inga fynd påträffades.

Figur 12. Område 6. Skala 1:1000.

Figur 13. Anläggningar i OS2678. (Fotonr. 2017-19-39). Foto: Ola Kadefors.

Övriga ytor

Sträckan söder om område 6, den sista biten ner mot Långasand, var utan arkeologiska lämningar. En stor del av denna sträcka gick genom skogsmark där det bitvis var mycket svårt att komma åt med grävmaskinen. Övervägande var dock dessa ytor sankt. Vidare kan nämnas att ytorna mellan område 5 och 6 består av åkermark där markmiljön övervägande var mycket våt och lerig. En av de gårdar som passerades på vägen har det passande namnet "Kärrgård".

Figur 14. Schakt i den södra delen av undersökningsområdet, schakt invid gården Kärragård, samt Leif Häggström och Jan Rickard (maskinist). (Fotonr. 2017-19-12). Foto: Ola Kadefors.

ÅTGÄRDSFÖRSLAG

Kulturmiljö Halland förordar att de angivna områdena 1–6 underkastas en arkeologisk förundersökning i händelse av exploatering.

TEKNISKA OCH ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Länsstyrelsens dnr: 431-8206-16

Eget dnr: 2016-492

Uppdragsgivare: VIVAB, Vatten & Miljö i Väst AB

Utförandetid: 2017-03-20–2017-03-24

Personal: Leif Häggström, Ola Kadefors

Höjdsystem: RH 2000

Koordinatsystem: SWEREF 99 TM, X63040450 Y356693

Undersökt yta: 1513 m² fördelat på 104 stycken sökschakt

Dokumentation: Samtliga schakt och anläggningar är inmätta digitalt inom ramen för Intrasis Version 2.0 i Intrasisprojektet Efttra2016492u. Allt arkivmaterial förvaras i Kulturmiljö Hallands arkiv, Halmstad. Foton har nr: 2017-19:01–37.

Fynd: Inga fynd tillvaratogs.

Datering: -

REFERENSER

Bexell, S.P. 1925. *Hallands historia och beskrivning*. Thulin & Ohlson. Tidningen Hallands boktryckeri 1925.

Nilsson, Ing-Marie. 2009. *Mellan makten och himmelriket. Perspektiv på Hallands medeltida kyrkor*. Lund Studies in Historical Archaeology 12. Lund 2009.

KULTURMILJÖ
HALLAND

Postadress: Bastionsgatan 3 | 302 43 Halmstad | Tel: 035-19 26 00
E-post: kansli@kulturmiljohalland.se | Hemsida: www.kulturmiljohalland.se